

Landskap: *Skåne*Upptecknat av: *Ebba Ebbesson*Härad: *Bjäre*Adress: *Ekelid, Hov.*Socken: *Hov*

Berättat av:

Uppteckningsår: *1941*Född år *1876 Smånyd, V. Marup**Fortsättning på självbiografien.**Skolgång.**Gj bra gå tillbaka, när man glömt
något.**Finne - trollkunnig.**Skaffa bort råttor.**Kringvandrande o. fattighjon.**Matvätter.**Brydegille**Kandegille.**Tuppen värple i abe - boken.**Klädedräkterna för i tiden.**Kvällsarbete.**H. E. 7.*

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7411: 1-24.

"Glumpagille."

Spelman - original.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Farfar, Ebbe Hagnus Jansson var född 1818 i Bjära
gården i Lärja Starup, hans far var bonde och haks
mor var dotter av en känd sjömanssläkt i Torekov.
Om hans ungdom vet jag ganska litet. Skolor, fanns
ju inte på den tiden, första folkskolan i Lärja Starup
öppnades först på 1840-talet av en lärare Rosenberg.
Det var en, så kallad, skolmoster som gick i kring
i gårdarna och höll skola. Av henne lärde de läsa och
skriva och så, antagligen, ty farfar talade om att de
lärde skriva i Sandbänken. Den djupa läda var
sand den slätades ut så det var jämnt i sanden
finge de så skriva bokstäver med fingret. Var,
farfar lärt skriva så skreo han emellertid mycket
bra, bättre än de flesta, till och med nu.
Som farfar kom på sjön helt ung, hade han vi-
stas sin mesta tid på sjön, det blev väl inte förrän
på senare år han kom på långfart, när de seglade
på Öster och Nordsjön boro de ju hemma på vintern

Han gifte sig ganska ung, farmor har jag hört om
tulla som mycket bräcker men pretentiös och duktig
men stolt. Det var nog smalt om det i hemmet, farfar
seglade för om masten, d. ss. inte som befäl utan
i skansen, långt sedan han blev gift så förtjen
sterne kunde inte bara så stora lyxnerket om
han skulle vara hemma på vintern, och familjen
växte. Farmor blev också sjuklig och dog ung, då
älska sonen var 16 yngsta ett år gammal.

Sönerna kommo på sjön efter hand som de ble
vo vuxna, senare reste en son och en dotter till
Amerika. När farfar blev ensam kom han i båt
hem, jag minns inte att farfar seglat. Det var en
skam när en sjöman lynde från fartyget,
jag minns huru lessen farfar blev då det kom
brev från hans yngste son från New York att
han lynde från fartyget och stannat i Amerika.
Om han skulle kunde det inte varit värre nära,
men det togs inte så viktigt då, som på farfars tid.

Egentligen var farfar en tyrtlatan och tillbakadragen man, det var mest för oss barn han berättade sina historier och upplevelser, tyvärr minns jag dem inte alla. Som sagt var han mycket vidskeplig, om han t.ex. skulle gå bort och ~~utträtta~~ något och han glömt en sak när han kom ut på vägen, gick han inte in och hämtade den, utan han gick till ort och ställe innan han vände och gick hem igen, sedan kunde han gå igen och utträtta sitt ärendande. En gång skulle han gå och köpa bed, ute på gården mötte han en gumma, som brukade komma till bårt. Han svor och skällde på kärringar, som inte kunde hålla sig hemma, och han gick inte den dagen. En gång hade far en ovanligt lång och svår resa från Cardiff till Buenos Ayres och vi boro mycket bekymrade för honom hemma. Han brukade alltid telgrafera vid framkomsten, så det kunde inte tänkas bara fel på postgången.

Hemma hade vi en skrikande storm, som sjöman-
nen brukar säga, vi sutta vid middagsbordet då
vi finge höra ett förskräckligt brak, det var flagg-
stängen som föll omkull och slogs mitt av.
Farfar utropade genast, Gud i himmelen hjälpe oss,
när flaggstängen faller för en kapten, då är han
själv fallen! Den gången slog det lyckligtvis inte
in, någon tid efter kom det telegram, "allt väl".
En gång när de lägo och kryssade i spanska sjön, och
alla tecken tydde på att det skulle bli storm, bar
det en Finne som sade, det är de förbannade troll-
packorna, som tro att de skola förgöra oss. Men
vi skola allt narra dem vi. Vi se det tjocka molnet
där, kunna vi se två svarta hömar? På dem ska
la vi skjuta, kunna vi skjuta ner dem är vi
räddade, De stälde upp sig med vapen i hand
färdiga att på kommande skjuta, det gjorde de, och
det lyckades att skjuta den ena, den andra blev

Skadskjuten men därmed var hennes makt bruten,
och molnet fördelade sig, och stormen blev inte
farlig. Finnarna andägos kunna trolla, och gjorde
också så farfar. Det hände på ett fartyg att de ha-
de aldeles förskräckligt med råttor, då var åter
en finne, som mot betalning skulle göra slut på
dem. Det var uppgjort kaptenen och honom emel-
lan om arvodet. Han satte sin taljkniv i väck
så att bladet stod upp, dit kommo råttorna på hans
befallning och gned sig uppåt knivsbladet och på
så sätt skar halsen av sig sjäfra, en åt gången.
Sack vare tron på finnarnas trollmakt hade far nytta
av det en gång. De hade förlorat på "däso" och lågo
bänk där och hade ingen mat. Far som styrman, och
en mates skulle gå i land och köpa potatis, hos en
gumma de blöot bista till, hon begärde så oskä-
ligt mycket för sina potatis, att far blev ond
och sade, bet ni ändå levandes hus karring?

Da sade matrosen, som styrman lät kär-
ringen ha sina potatis så länge, men så sent
som jag är finne, ska hon inte ha en enda
potatis i sin källare i morgon bitida, jag
ska skicka alla skeppets rattor till henne.
Da ändrade hon sig och bad, kära goa herrar,
skicka inte rattorna, skola vi få allt vi vil
ja ha. Och de fingo potatis och annat också
för intet.

Farfar kunde sjunga, men det kunde vi aldrig
få honom till annat än psalmer. Jag har slutat
sjunga sen min glädje tog slut när farmor dog,
sa han.

Jag hörd dem aldrig om tala, att de skulle göra nå-
got särskilt för att få tur, ej håller lägga pengar
någonstans.

När de voro på ön hade de arbete med att sy segel
lappsahta riggen (se över den och laga det som behöfdes)
måla och putsa koppar m.m. d.l.
På frivakten, om vädret tillät, hade de att se om sig
själfva laga kläder, tvätta sig egen tvätt, stoppa
strumpor och hunno de mera läsa och skriva,
höra och tala om historier för varandra.
Sträpungarna skulle passa upp kaptenen och delvis
lita Hyman, tvätta deras kläder, borsta och sänglinne,
borsta skor och divarss småsyster. Befälet hade
ju journalen att föra, te höjden varje middag när
vädret tillät det och sedan räkna och beräkna bar
de befusno sig. De yngre som tänkte sig lära naviga-
tion förberedde sig för det på sina frivakter, och de
som hade lust för, skrev dagböcker jag har ännu
fragment av en som fur skrevet som 1 Pärning.
Arbetskläder och divarss för nödenheter fans att få
köpa i slabbkistan, det föränd av lite av varje
som kaptenen tillhandahöll på långa resor

På farfars tid, för något över 100 år sedan, fingo de inte koka ombord på fartygen när de lägo i hamn, utan skulle i land på kokhusen och laga maten. Det kunde ju bli många kokor på en gång där, här hört om talar en gammal sjöman påstå att de borta 1100 på en gång i kokhuset i Skonshuset. En gång stod en Engelsman och en Skallabo på var sin sida om landgången, den ene skulle ombord den andre i land med sina grytor. Engelsmannen sade, Måke häst, Gaa säe du! Svarade Skallabon på sin dialekt, Måke häst måke häst, otåligt, Sör du möghäst ein gång te, Smockar ja te deg säu båd du a grydorna värma beinen i väired. Att sjömännen hade mycket med sig hem utrikes ifrån, det vittnar allt det många engelska porrlin och kruor om som fins runt om i de gamla sjömans hemmen. Det fins också en hel del gammalt äkta silber i de gamla kaptenshusen från 1800 talets början och mitt, som kaptenerna fått på mäklarkontoren utrikes. Senare fingo de detta i pengar i stället.

Morfars Pär Pettersson var född 1809 i Erikstorp Västra
Härnösand äldsta sonen. Skötte han i sin ungdom sin fars
egendom, medan denne som kapten var ute och begledde
fylls han gifte sig och skaffade eget hem. För både morfar
och mormor kommo från förmögna hem borade om inte precis
rika, dock väl situerade, och som de boro företagsamma och
duktiga steg välståndet. De blevo begärade med 11 barn bar
av 3 dog som små, och äldsta sonen gick bort på sjön i unga år.
Hade 5 yngsta var det endast $3\frac{1}{2}$ år skillnad i ålder på
äldsta och yngsta, så de blevo senare så gott som jämnåriga.
Innan de boro vuxna var äldsta dottern gift och äldsta sonen
ute som handelsbiträde. Det oaktat var det ett mycket
stort hushåll en 20 personer dagligen, med flera ar-
betsfolk och kringvandrande fattighjon, förutom all
den besökfrämmande, som kom till det gästfria hemmet.
Det var originella typer de somingo i kring som fattighjon,
en blinde Ola måste ledas från ena stället till det andra
när han varit där sin tid, den bäste var Nyman's skräddare,

Han gick inte förrän han bjär-bille, När Mormor sade till honom att nu fick han gå någon annan stans, svarade han "ä va mor pratar jag kan inte få bättre än jag har så jag stannar nog lite till", brännvinsflaskan kunde han inte gömma nog väl utan att han sökte upp den, och när inte morfar var hemma tog han bad han ville ha. En annan bar Sten Björn men han fick stanna för jämnt bland drängarna som ryktare. Smärskolor fanns inte utan skolan flöt både kring i gårdarna, med lärare och barn och allt 14 dar på varje ställe, även de skulle ha sin plats i stugan. Obegripligt huru allt folket kunde få plats i en luggås-stuga, där var gott om rum. Men inte mera än stugan och ett rum till eldat på vintern. Men där sutto kvinnorna vid sina spinnsrockar, barnen och läste, och männen med någon träslöja eller läsning ^{morgon}. Den dagliga kosten utgjordes av god kraftig mat, potatis och spicken sill mjölk och bröd och kaffe. Skiddag någon Sovelmat, eller färsk fisk, de fiskade själv

till husbehov. Så om hade de själva alltid kaffe men bet
inte om det sträckte sig till alla. Tärje söndag morgon
delade mormor ut veckans sockerranson till alla,
det var kaksocker och skulle bara till kaffe socker,
så fick bar och hushålla som de själva ville, det bar
kastades inte mera. Men som de själva hade bi och
honung, finge de äta honungsbröd så mycket de
ville. I skymningen kommo drängarna in och skul
le ha, merafton det var fläsk, kött eller ost och
bröd och flott aldrig smör då, drickablaning
mjölk och dricka blandat. Senare på kvällen
var det gröt av mjöl, korngryn eller potatis och
mjölk. Morfar och mormor tyckte det bliva för besvär-
ligt med skolan, varför de lät sina barn gå till Biskops
skolorna i folkskolan, och flickorna privat. Men det
var nog bara spöja. Morfar var kommunalförstandare i församlingen och en betrodde man, så han var mycket
sysselsatt i sina ärenden. De hade mycket stort gille
omgående

Stor släkt och mycket umgänge i Prästad, sen
barnen blivit vuxna var det ju mycket ungdom i
hemmet på en gång. Mor talade om huru roligt de haft
i sin ungdom, arbete och allt gick under färg o lek.
På hösten hade de ju sina brudegille, de byta de arbets
hjälp så de skulle på alla ställen i byn, men det var
ju leja hjälp och kra. De började på kvällen och män-
nen skulle krasa och kvinnorna bryta, de skulle
ha skiljt sig vid det till dagningen, då de skulle
hem och ha "daver". Stora stöbbrödsbakor skars i fyra
delar och på undersidan stöcks smör, var och en
fick en dylik fjärdedelskaka. Smör serverades
inte mera än det som var på brödet, men hemma
lagad korv och ost och så potatis och sill mjölk
och kaffer. Sedan efter frukosten skulle de skäktas.
Jag minns från tidigare barndom ett dylikt brude-
gille till morfar, när kvinnorna stodo på lo-
gan och skäktade, där var så tjockt med rök

och där att man knappast kunde se dem, men så höddes de så mycket mera, prat och skratt och sång om bartannat. Det var de mest tragiska kärleksvisor, sjömansvisor och lite av barje.

Morfars stekte äpple, som jag fick dela ut bland dem för att rensa halren. Den dagen var mor matmor men nog smög hon sig ut ibland dem från gång. Hon sade, att visserligen var arbetet trångt och otrevligt, men de hade så roligt att de tänkte inte så mycket på det. Sedan ut på vintern blev det kardegille, det var på samma sätt att byta hjälp, var det någon som inte blev bjuden blev den stött. Även då pratades och sjöngs, men arbetet blev därefter, så när Dala ullspinneri blev förbartad kom till, blev det slut med kardegillen. Sedan hade de sina julagille och ungdomskalas, vad frakteringen var har jag aldrig hört, men det var väl som morfar en gång ^{sa} om frakteringen på ett kalas, kaffe mat och brännvin samt äpple.

Var en del av dotterna flyttat från hemmet som gifta,
Sönerna ute på sitt håll, mormor död, så var ju hem-
met så gott som splittrat. Morfar överlämnade då
gården åt äldste sonen, som emellertid inte var bonde
utan köpman i Påstads. Han satte dit stoffolk att sköta
egendommen, morfar bebodde sin stuga och sina
rum som vanligt, en ogift dotter var hos honom. De hade
pigor och dräng och arbetsfolk i maten så det bleo som
vanligt fast icke mindre skaka och så länge morfar levde
höll ju ändå hemmet samma. Trots ^{han} var en riktig gam-
maldagsbonde blev ingen av sönerna det, två blev köpmän
och en sjökapten, två av dotterna bleo gifta med bönder,
men ingen av hans många barnbarn ha blivit bönder.
Morfar var alltid bärksam in i det ~~senaste~~ så länge han
kunde, på gamla dar pysslade han med att göra korgar
av pil, ris, korbiter av björk, som han försåg släkt och
bänner med. Det mest tydliga minnet av morfar, var
honom sittande i sin älskade trädgård en sommar-
dag och fläta korgar.

Uttöget hem skiljer sig rätt mycket från fars och mors,
tid och förhållanden ha förändrats betydligt under
de sista 60 åren. Sedan från början var det en hel del
moderniserats mor var i sin ungdom tills hon gifte sig
husföreståndarinna för sin bror som hade stor handels
affär i Båstad. Under mors fästmestid bodde mor och
morbror ofta hos far, när de lägo i någon fladdande hamn.
Hon med morbror oftest, hade hon kommit ut och fått nya
ideer. Sedan, som nygift när far blivit kapten, var hon
mycket med honom på resorna utrikes, lämnande oss
barn i gott förvar till morfars. Vi hade en mycket lycklig
barndom, och blevo allt en smula bostadsmän, av både fars
och mors syskon som varande de första barnen. När
äldsta mosters barn bodde redan stora. Ganska tidigt
fick jag a. b. c bok av morfar och jag skulle börja ta
första stegen på vetenskapsväg. Det gick ju ganska knaggs
ligt i början men när tuppen börja bärpa, växte lusten.
På a. b. c boken stod ju en tupp, och när man varit

Dukligt att lära värt typen här man varit från den
liten. För det morfar som läst med mig var det banligen
en peng han värt, men var det någon annan kunde
det vara kakor eller något annat gott. Alla barn från
den tiden minnas nog typen i a. b. c. boken.

Första dagen i småskolan fick jag beta att jag inte var
klädd som de andra, jag hade en klänning sydd i prins
esfaron. Barnen ~~och~~ hade aldrig sett annat än kjol och
tröja var för sig och kjolen ganska lång, min kjol
räckte knapt till knäna och byxhålkarna syntes.

De trodde att jag hade bara tröja på, och så hatten,
det hade de ju inte sett för. Men det dröjde inte länge
förrän de flesta barnen boro klädda på samma sätt.
Den tiden var det inte fast småskola, utan den flyttades
halva tiden i kyrkobyn och andra halva tiden längre
ut i församlingen Värtra Grarp. Men folkskola
hade det varit sedan 1840 talet, då blev det även skola
i Houf. Lärare boro Rosenborg i Grarp. Tjänblad i Houf

ACC. N:R

No. 7411:17

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Ebba Ebbesson

Härad:

Bjäre

Adress:

Ekelid. Hov

Socken:

Hov

Berättat av:

Uppteckningsår:

1941

Född år

1876 i Småryd. Skarup

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I min skoltid var det en lärare Lindström, han blev sinnes-
sjuk, inte underligt, det var 94 barn i skolan och bland
dem många dumma och stygga, och han ensam lärare.
Jag gick där inte mera än en termin, sedan fortsatte
jag hos en gurvurmant som höll skola privat, hon under-
visade i alla ämnen utom musik, vi bodde endast fyra
flickor som elever. Tydliga privata skolor fanns både i
Båstad och Torekov.

Sedan far fått stort fartyg för långfart, kunde det drö-
ja över 3 år han inte var hemma, då brukade mor
och en av mina bröder resa till honom i England,
och stanna under tiden han lossade och lastade
vilket tog en tid av omkring sex veckor. Hemma ha-
de vi då stor gammal jungfru och så fick jag som

Skriv endast på denna sida!

Stora Syster bara mors ställe för de yngre.
Mor var mycket road av läsning, läste gärna själv
högt påd rikigjöst och annat vinterkvällarna
föredrovs vanligen med högläsning även när far
var hemma. Mor läste så bra, att vi tyckte alltid att
om mor läste kunde vi gott avstå från annat. Om
mor läste högt, eller farfar talade om historier kunde
det bli en lugn i den oroliga barnfloeken.
Vi hade alltid, minst en daglig tidning, och flera
veckotidningar och tidsskrifter, det var ju den
enda förnödenhet, som fanns att tillgå på landet den
tiden då det inte fanns radio, telefon eller alla
de föreningar, som det är nu. För nutidens ungdom
skulle de allt tycka det bara ett trist ungdoms
liv, men vi voro ju inte bunda till något annat.
Vi hade ju också våra förtroelser i hand, ungdoms
kalas i hemmen, vintertiden var skidföräret var
bra, skidparti, mycket roligt att en bucker bin.
Torsdag

frå åka släda lång runda, en 30 a 40 släddar i rad
med slädnät på hästarna och svenska flaggan tra-
jande från en del släddar, och en sådan Gällerkläng.
Efteråt haffe i något privat hem som upplätes
lokal, sedan blev dans efter fiol eller harmonika.
Det dansades mera folkdanser och ringdanser
än nu, såsom kaldrif, fiestur, bäva badmal,
Mårten kolk, skynnda på m. fl. prattlekar.
Senare på kvällen blev det en enkel supé.
Några dagar efteråt blev det slumpagille, då fick
man förtära det som blivit över, men mest för
att betala kostnaden, även då var det dans och lek.
Thickorna blevo ju alltid bjudna, det var pojkarne
som betalade och bjöd den flicka de ville köra
för, den som hade en bror hade ju alltid möjlighet
att få vara med även om den inte bleo bjuden av nå-
gon annan, de kunne ju byta flickor när de skul-
le ut att köra

Gläddedröken, som jag minns Mor och hennes jämnbo-
diga bar ju efter dövarande mod. Jag har ungdomsporträtt
av Mor där hon är klädd i krinolin, och förhugen hade hon
krinolin som brud, ty hennes brudklänning var 16 alnar
vid nedtill. Sedan, i början på 80-talet var det draper-
de kjolar med puffade bakvänder och turner. Mor hade
ett par klänningar färdigköpta i Holland, som hon aldrig
nästjade hemma, för att undvika upprende, de voro så
små att det var obegripligt att folk kunde röra sig i dem
i kring $1\frac{1}{2}$ meter. De gamla hade sina klänningar som de
hått i årtal på ett vackert sitstilstycke, var en helt små
veckad kjol fastsydd till den "skuggetroja" ett stramt
åtsittande livet ganska öppet i halsen knäpptes i mid-
jan med tre knappar, en stor vid kragen runt halsen
till midjan, en vacker kulört silke duk runt halsen
infällt i livets halsringning, på ryggen ett litet smalt
motveck med två knappar på, kallat skygge. Eller en
kort rundskuren troja knäppt vid halsen med en knapp.

Till fäst, en stor backer själ. lagd i fäsmitt över al-
larne, den kunde vara av ylle eller siden.

Männen hade ju sitt modärende, morfar minns jag aldrig
annat än i träknäpps väst och således träknäpps-
rock, lit. skjorta med bred dubbelvikt krage. En fyr-
kantig svart silkehalsduk viken först i fäsmitt se-
dan flera gånger dubbel tills den var en 5 cm bred
knöts, framifrån togs den bakåt i kors i nacken än-
darna togs fram och knöts i backer knut jag har en
dylik halsduk av väckt indiskt siden, röd och gul blom-
mig, som morfars far ägt och använt på nämnda sätt
Skjortkragen viks sedan över.

Farfar använde styvstärkt halshoppa och lös ned-
viken krage, smal svart silkehalsduk knuten
i rosett fram. Det var väl senare mod. Vren han
hade träknäpps rock och väst

Anders Bengtsson var född 1837 på den gård i Segeltorp
Houf, som han bebodde till sin död. I sin ungdom
hade varit byggdespelman på fiol. Han spelade takt-
fast och bra dansmusik. Både vi några ungdommar
hemma, pigga på att dansa, var det bara att hämta
Anders Bengtsson, det fanns ju inte grammofoon eller
radio då, och vi började inte bända att dansa efter orkester.
Han var nog musikalisk, man kunde riktigt se att han
njöt av att spela, han trampade takten med foten och
sångmunnade till. Förutom dansmusik spelade han
något han kallade "Körningträffen" där man kunde
höra mannens brummande bas, och hustruens kvicka
pipiga röst. Varest jag inte att han spelade några
lärskilda låtar. Han hade en gård, arbetet på den
skötte hustru och barn och pigor, men ekonomin
skötte sig själv ganska bra ty han blev med tiden ganska
välstående. Han ville gärna gå i kring i gårdarna
och prata och dricka jökar, var det då något sjukt

Kreatur var det ju anledning. Han tog aldrig annan betaltning än en jök eller två, ockra, för eventual medicin. Hans kurer, bet jag ingen reda på, han undersökte djuret och han kom ganska fort underfund med vad det fattades, så blandade han ihop medicin och gav det in, han ville helst själv ge in djurets medicinen, ibland kunde det hjälpa med samma medicin, som för honom själv, jökar, brännvin och kaffe, ihop. Hemma botade han många djur och jag vet aldrig det var något som dog.

Han reste i kring på alla auktioner och köpte en massa brate, som ingen annan ville ha, det kom allt hemma till nytta någon gång, sa han. Han hade inte stora pretentioner på mat, potatis, sill och fisk. I synnerhet om han kunde komma ^{at} det senare billigt. Jag minns en fula Lofns fm, det var slädförre och skarvön, Anders Bengtsson hade barisvoren, kor, vi kunde inte förstå vad han hade bundet.

efter släddan det var en "Pocka" nära 2 meter lång, som han köpt i Torekov. Den hade släpat efter släddan hela vägen, ibland hade han bant på den så att den blev skrapad på båda sidor. Stör kumud och stjärt kom bort var det inte mycket som dugde till mat.

Han var pigg på att försöka allt nytt, i så fall inte konservativ, redskap gödning och allt som möjligen kunde vara bra. Hans ordstäv var "man ska först fongemåla och sen proba". Alltid hjälpsam var det något som fattades då kunde han titta efter i "materialen", det bagnarliden där han hade alla sina inköpta auktionsvaror om det möjligen var något. Om hans historier mins jag inte flera än de jag omnämnt. De voro av det slag, att jag saknade intresse att höra på dem, och för öfrigt inte lämpliga att uppteckna, det voro de inte värda.